

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / M. te Velde

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **809**

M. te Velde
Het functioneren van
de predikant

MEDITATIEF **814**

C.H. Harryvan
Dienende gemeente
met het hart van Christus

WANDELEN MET GOD **815**

B. Luiten
Rondreizen in je erfdeel

ACHTERGRONDEN **817**

J.W. Maris
Worstelen om kerkelijke
eenheid (1)

SCHRIFTSTUDIE **820**

A.S. van der Luat
Vaste gasten

SYNODE-IMPRESSIES **823**

H. Veldman
Het anker van Gods kerk ligt vast

en verder.,,

Meegelezen
Uit de Kerken

HET FUNCTIONEREN VAN DE PREDIKANT

De Jan van Slag (38) staat vijf jaar in zijn tweede gemeente. Muur het gaat niet zo goed met zijn werk, En ook niet met hemzelf, Hoe moet het verder met hem? Prof. Te Velde vindt allereerst een goede grondhouding nodig, bij gemeente, kerkenraad en predikant. Een houding die gekenmerkt wordt door vroomheid, vertrouwen en verantwoordelijkheid. Vervolgens moet aandacht gegeven worden aan vier punten, vier componenten van het functioneren van de predikant: positie, inbreng, ondersteuning en resultaat. Vandaag een verdere uitwerking van de laatste drie; volgende week een bespreking van de positie in de gemeente.

Resultaat

Ik begin **iii** het model aan de onderkant, bij het resultaat. Want daar begint het helaas in de praktijk onk vaak. **Als** de resultaten tegenvallen. **Dan** begint de gemeente signalen af te geven. Over de preek, de catechisatie, het pastoraat, het leiding geven. Over de voordracht, de inhoud, de standpunten, de wijze van communiceren

van de dominee, en ga zo **maar** door.

Mag dat eigenlijk? Mag je het werk van een dominee beoordelen? Dat het gebeurt is niet zo'n wonder. Alleen al vanwege de trend in onze huidige cultuur. Op alle scholen, in alle bedrijven en instellingen wordt geëvalueerd. Wordt je getoetst. Wordt je functioneren besproken. Krijg je verbetertips mee. Er staat bij ons, zeker bij de jongere genera-

tic. voortdurend een evalueer-machientje aan.

Moet dat dan in de kerk juist niet anders? En is het werk van een predikant of van een ouderling, die namens de Here tot ons komt, niet boven alle evaluatie verheven? Moet je niet zeggen: 'Hij die mij beoordeelt is de Here'? (vgl. 1 Kor. 4:4) Nee, zo zit het niet. Laten we even kijken naar **gegevens** uit de Schrift en de kerkorde. Paulus verantwoordt zich uitgebreid tegenover de Korinthiërs. **Hij** sluit zich niet af voor hun kritiek, hij verklaart ze niet onbevoegd, maar **hij** gaat er op in, diep op in zelfs. (1 Kor. 4; 1 Kor. 9; 2 Kor. 10-12). Ik denk ook aan zijn aan-

sprongen aan de ambtsdragers op verschillende plaatsen, om hun werk goed te doen. (bv. 1 Thess. 5). Evangeliedienaars zijn gezanten van Christus, alsof God door onze mond u vermaande. (2 Kor. 5:20). D.w.z. domineeswerk en Gods werk vallen niet samen, daar zit nog wel iets tussen. 'Wij hebben de schat van het evangelie in aarden vaten', zegt Paulus (2 Kor. 4:7vv). Dat betekent ook: je leeft na de zondeval en dus vertonen jouw gebreken **zich ook** in je werk.

De kerkorde spreekt daarom van toezicht dat de ambtsdragers op elkaar houden (artt. 16 en 23 KO). Speciaal ook de ouderlingen t.a.v. de predikant. Niet alleen dat hij geen ongereformeerde dingen zegt. Maar ook dat hij zo werkt dat zijn dienst vruchtbaar en opbouwend is voor de gemeente. Daarom zegt art. 81 KO ook, dat de ambtsdragers elkaar in liefde over hun ambtsdienst zullen vermanen. Deze mensen zijn immers bedoeld als kado's van de verhoogde Heiland **aan** zijn gemeente (Ef. 4:11), niet **als** molenstenen waardoor de gemeente naar beneden getrokken wordt. Rij de kerkvisitatie (art. 44 KO) wordt daar vanouds dan ook naar gevraagd. Dat betekent: het is goed om naar de resultaten te kijken. Die te evalueren. Natuurlijk moet je oppassen voor evalueer-gekte en hyperkritiek. Maar **he** **is** ook voor een dominee **goed** om verantwoording af te leggen. Openhartig, gedreven door de 3 V's.

Aanbevelingen

Dat leidt tot een paar aanbevelingen.

Laai er **bij** de predikant helderheid bestaan over het resultaat van zijn werk en de evaluatie daarvan. Die moet niet pas ontstaan als **hij** kritiek van anderen hoort. Maar hij moet zelf in staat

zijn om op een redelijke manier zijn eigen werk te evalueren. Daarvoor heeft hij nu juist een opleiding gehad. Die maakt het hem mogelijk om te i-electeren op zichzelf: hoe **hen** ik? Wat kan ik goed? Waar **hen** ik minder sterk in? Hoe kom ik bij anderen over? Waar liggen mijn sterke kanten? Wat zijn mijn valkuilen! **Hij** heeft geleerd ook **om** zijn resultaten **te** evalueren: wat zijn de kenmerken van een goede preek? Wat is een geslaagde catechisatieles? Een dominee moet zich dus allereerst voor zichzelf en tegenover de Here kwetsbaar opstellen. Weten dat hij een 'aarden vat' is. Aarden. Gebrekkig. Beperkt. Breekbaar. Maar toch **ook** vat, d.w.z. werktuig, instrument. Dus in Gods hand toch ook bruikbaar. Breekbaar en hruiknaar. Wonder van pncade! Wie dat ziet, hoeft zich niet onaantastbaar te maken in de burcht van zijn ambtelijke **positie**.

Laten de kerkenraad en de gemeente helder in beeld hebben **wat** voor resultaten ze mogen verwachten. Wat is reëel? Als je een dominee bv. overlaadt met allerlei pastoraal werk, hoe zou hij dan kunnen toekomen aan diepgaande Schriftstudie? En waar draait het dan om in zijn dienst? Niet om het voldoen aan allerlei voorkeuren van gemeentelieden. Laat de kerkenraad in het spreken over de resultaten, ook over de gebreken en tekorten van de predikant, een goed voorbeeld geven. Een voorbeeld van spreken op een geestelijke manier. Met een goed oog voor de wezenlijke dingen: de werkelijke geestelijke opbouw van de gemeente. En het kernresultaat dat je dan **mag** verwachten is: de ontvouwing van het evangelie van Christus voor arme zondaren midden in hun hedendaags bestaan.

De werk-resultaten kunnen – **als**

KERNREDACTIE:
DRS G.J. VAN MIDDELKOOP;
PROF DR B. KAMPHUIS

OVERIGE REDACTIELEDEN:
DR. E.A. DE BOER,
DRS A.C. Th. DE BRUIJNE,
DRS I.D. HAARSTMA, DRS P. HOUTMAN,
DRS. B. LUITEN, DRS K. DE VRIES,
J. WESTERT.

MEDEWERKERS:
J.J.D. BAAS, DRS E. BRINK
J.M. DE JONG,
DRS C. HOKSBERGEN,
DRS A.S. VAN DER CUGT,
DR J. SMELIK, DRS H. VELDMAN

REDACTIE-ASSISTENT:
H. PRINS Meulenbeddelaan 159 7602 XK Almelo
tel 0546-870843 E-mail: reformatie@wxs.nl

Alle stukken incl. persberichten en overige redactionele meldingen bestemd voor de Redactie aan:

De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen.
(reformatie@wxs.nl)

UITGEVER:
Print Media bv, Bedum Technische Realisatie,
Scholma Druk bv, Bedum.

ADMINISTRATIE EN ADVERTENTIES
Scholma Druk, postbus 7, 9780 AA Bedum.
Telefoon 050 - 3013636 Fax 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie)
E-mail reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank 66 30 92 620

ABONNEMENT:
f 47,- per jaar Studenten € 35,- per jaar (binnenland), € 52,50,- per jaar (buitenland)
Opzegging dient 1 maand voor het verstrijken van het lopende kalenderjaar te geschieden.

Losse nummers E 1.20 (incl. Porto).
De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah
Tel (0521) 515946

ADVERTENTIES
Prijs € 0.45 per mm Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen

ISSN 0165-5191

ze goed verantwoord en geëvalueerd worden – heel belangrijke gezichtspunten opleveren voor de andere invalshoeken die straks volgen. Wij beschouwen de feiten (**zó** preekt hij, **zó** is hij in z'n pastoraat, **zó** is hij als persoon) veel te veel als vaststaande en onveranderbare dingen. Van resultaten kan juist bepaalde kracht uitgaan, bepaalde impulsen. Gaat het goed, dan stimuleert je dat. Goed **zo**, die kant moei het op! Ga zo door! En als het niet zo goed gaat op een of meer punten, dan hoef je je **niet** op te sluiten in de gevangenis van die feiten. **Je** mag **jezelf** en elkaar niet afschrijven op de manier van: 'het wordt toch nooit meer wat'. Maar je mag in de kracht **van** het geloof naar verbetering en verandering zoeken. En om dat gestalte te geven zijn dan die andere drie componenten van belang.

Inbreng van de dominee

Bij 'inbreng' moet je denken aan alles **wat** een predikant inhrent. Hij **brengt** zichzelf in, precies zoals hij is. De Here neemt geen preek-robots in dienst, onpersoonlijke neutrale figuren. Geen klonen, geen uniforme standaard-mannetjes, allemaal precies gelijk op maat gesneden. Maar unieke levende mensen, man voor man. Met hun eigen geschiedenis en achtergrond. Met hun eisen karakter en talent.

In die ene man komen vier verschillende dimensies samen. Het is nuttig om ze **eens** even te onderscheiden.

Er is de dimensie van de spiritualiteit. De predikant brengt in zijn werk zijn eigen geloof en zijn eigen geloofservaring mee. De wijze waarop **hij** zelf met God verbonden is doortrekt zijn dienstwerk. Zijn eigen omgang met de HERE is van invloed in

heel de manier waarop hij preekt en catechiseert en zijn pastoraat verricht.

Er is de dimensie van de persoonlijkheid. De predikant heeft z'n eisen persoonlijke kenmerken. Zijn karaktereigenschappen spelen daarin een belangrijke rol. Is hij vriendelijk en enthousiast? Of **is** hij stroef en wat somber van karakter? i-leeft hij goed contact met mensen? Beschikt **hij over** goede communicatieve vaardigheden? Alles wat hij als persoon is en wat hem kenmerkt brengt **hij** in. En dat heeft invloed op zijn werk!

Er **is** de dimensie van de professionaliteit. **Als** een gemeente een dominee beroept, dan verwacht ze ook van hem **dat** hij zijn werk op een vakbekwame manier **zal** doen. Dat hij de Schrift goed heeft leren uitlegen. Dat hij kennis heeft van de leer van de kerk, vooral ook van de belijdenisgeschriften. Dat hij de kerkgeschiedenis in hoofdlijnen kent. Dat hij weet hoe hij een goede preek moet maken. Enzovoorts. Elke predikant hrent op dit punt van alles mee. Hij heeft een opleiding gehad waarin hij zich in dit werk kon bekwaamen. En **hij** studeert nog telkens verder. De een is sterk in exegese. De ander bijvoorbeeld meer in dogmatiek. Maar bij allemaal zet hun professionaliteit een stempel op het werk.

Er is ook de dimensie van de overtuigingen. Elke predikant draagt overtuigingen mee. Heel basaal zijn dat allereerst de kernovertuigingen van het geloof. Maar ook visies die daarop verder bouwen. Visies over de gemeente, **wat ze** is en **wat ze** moet zijn. Visies over het ambt, wat de betekenis van het ambt is en hoe je de verhouding van ambt en gemeente moet zien. Visies op prediking, op catechese, op pastoraat. Visies die hun eigen spel spelen in het **werk** dat de predikant doet. Overtuigin-

gen die hij **inbrengt**. En die sturend zijn voor zijn optreden. Overtuigingen die niet hij elke predikant precies dezelfde zijn.

Inbreng van God

Er is dus heel veel dat **als** inbreng vanuit de predikant een rol speelt in de vervulling van de dienst. Je geloof, je roeping, je motivatie die je drijft. En al de gaven, talenten, capaciteiten die je gekregen hebt. En niet te vergeten: je steekt er je tijd in, liefst je leven lang totdat je **oud** wordt. De Schrift geeft aan, dat die gaven, die vermogens, **die** deskundigheid en die bereidheid van God komen. Dat niet ieder een dezelfde gaven heeft. Dat er van persoon tot persoon allerlei verschillen zijn. En dat dat niet vervelend is, maar juist een goede beschikking van onze God. Zodat de een de ander kan aanvullen. De Schrift leert ook dat ieder geroepen is z'n gaven en talenten tot heil van de gemeente in te zetten. (1 Kor. 12) En dat je die gaven ook kunt 'aanwakkeren' (2 Tim. 1:6). Dat je aan de gemeente moet werken. Maar **ook** aan jezelf (1 Tim. 4:7-16). Dat betekent intussen niet dat een dominee in zijn eigen 'inbreng' opgesloten zit. Hij is zelf een aarden **vat**, maar in hem schijnt het glorieuze licht van de scheppende God. In zijn dienst-knecht komt God **zelf** met zijn 'inbreng' naar de gemeente toe. Het werk van de predikant mag don'trokken zijn van een kracht die niet van hemzelf, maar van God is. En dat is een kracht die alles te boven gaat (2 Kor. 4:6,7). Dankzij God kan hij ook – als hij het **bij** Hem zoekt – zijn leven lang in verbondenheid met Christus en vervuld met de Heilige Geest groeien in geloof, in dienstbaarheid, in kennis en inzicht, in zeggingskracht en vruchtbaarheid. En als God dan zijn werk zegent, zal hij tenslotte

mogen zeggen: het was alles uit God. **Al** zijn 'inhrcng' **zou** zonder de HERE tevergeefs **zijn** geweest. (Ps. 127)

Aanbevelingen

Het voorgaande leidt weer tot enkele aanbevelingen, vooral op liet praktijk-niveau:

Cant er helderheid zijn bij de predikant zelf, wat zijn gaven en mogelijkheden zijn. Het is goed als hij die helder weet te benoemen. Je moet beseffen dat je geen alleskunner bent. Als de resultaten het aanwijzen moet je ook bereid zijn om energie in te zetten op het schaven aan je **persoon**, het **verrijken** van je kennis, het dooroefenen in je vaardigheden. Het is nodig dat je tegenover de kerkenraad ook kunt aangeven wat je niet kunt, zodat daar een ander kan worden ingeschakeld. Benoem je eigen 'competenties', waar je specifieke gaven liggen en **waar** je **dus** ook het meest vruchtbaar bezig kunt **zijn**. Laat er goede afstemming zijn **van** de opleiding, **op** de praktijk. Nogal wat tekorten in het functioneren van predikanten vinden hun oorsprong in lacunes in de opleiding. De opleiding is nog vaak afgestemd op de professie oude stijl, terwijl de gemeente steeds meer een dominee nieuwe stijl verwacht: hij heeft er immers voor geleerd **...?** Laat er helder zicht **zijn** bij de kerkenraad en de gemeente in wat de capaciteiten van een dominee zijn. **Wat** en **hoeveel** je daar wel en niet van mag verwachten.

De analyse van probleemsituaties leert dat dikwijls de capaciteiten van een hroedes niet toereikend zijn in de complexe werkelijkheid **van** de gemeente. Maar aangezien de kerk niet uit maar **één** man bestaat en haas bestaan ook niet van één dominee afhangt, hoeft 7e aan zulk

tekort niet ten onder te gaan. En de man in kwestie ook niet. Er is ruimte om tekorten aan te vullen, om in kennis en vaardigheden te groeien, en om daarbij de vrede **te** bewaren.

Ondersteuning

Voor het goed functioneren is ook ondersteuning nodig. Facilitering. En die facilitering is in de kerk op 't ogenblik niet goed hij de tijd.

Laten we dan **wel** hij **het** basale beginnen: gebed en respect. De Schrift is daar heel duidelijk over. En ik ben er van overtuigd, **dat** hier een grote kracht ligt voor de samenwerking tussen gemeente, kerkenraad en predikant. Bidden is moeilijker dan kritiseren! Soms loop je dagen lang rond met onvrede en kritiek op een paar preken die **je** hebt gehoord, zonder dat je het in het gebed bij de Here **hebt** gebracht. En **dan** vervolgens: de andere ondersteuning. Ook hier **ligt** er in de Schrift prachtig materiaal. Over de dorsende os, de soldaat in de veldtocht, enzovoorts (1 Kor. 9; 1 Tim. 5:18; 2 Tim. 2:4-6). In de kerkorde **gaat** art. 11 hierover. Maar laten we **dat** dan veel breder opvatten dan tractement en een pastorie en nog wat emolumenten. De eerste de beste lasser **op** een scheepswerf wordt in zijn functie tegenwoordig heler ondersteund en begeleid dan de predikant. Es **zijn** gelukkig heel wat dominees die het ook zonder dat wel redden. Maar er is alle reden om hier toch meer ondersteuning te creëren. En voor de predikanten reden om zulke ondersteuning te willen en te vragen.

Aanbevelingen

Een paar aanbevelingen: Er zijn betere ondersteuningsmiddelen voor de predikanten nodig. Die zijn door henzelf te

organiseren, of ook door de kerkenraden te bevorderen. Zoals mentoraat en werkbegeleiding, functioneringsgesprekken en niet te vergeten nascholing en bijscholing. Goed pastoraat voor pastores. Primair door de eigen ouderlingen. En als het nodig is ook **door** een ervareii predikant of een andere vertrouwenspersoon.

Wij zouden ook baat hebben bij speciale andere instrumenten: een soort 'arbo-voorziening' voor predikanten: mediation voor bemiddeling in conflicten; een deskundig college van beroep dat op korte termijn bindende **uitspraken** kan doen; goede en duidelijke kerkrechtelijke trajecten voor losmaking en ontheffing en duidelijke financiële regelingen daarbij; begeleiding naar een andere werkplek (desnoods buiten het predikantschap): een seniorenregeling om een stapje terug te kunnen doen: een goede regeling voor verplaatsing van predikanten die al jaren in dezelfde gemeente staan, voor het maken van een frisse start – het zijn **allemaal** dingen waarvan velen van u volgens mij in het bedrijf waar ze **werken** het niet goed zouden vinden als het niet geregeld was! Bijzondere vormen van predikantschap: een minder percentage kunnen werken als je de volle last niet meer kunt dragen; werken met een waarnemend predikant **als** dat ergens om een of andere reden (ziekte of conflict) nodig is.

Voos het realiseren hiervan zouden we samen in de gereformeerde gezindte iets kunnen oprichten. **Zeg** maar: een 'steunpunt functioneren predikanten'. Een basisvoorziening, waar predikanten en kerkenraden terecht kunnen met vragen om **hulp** en advies.

Kortom: **er is** geestelijke en prak-

tische ondersteuning nodig. Dat is een recht, zegt de Schrift. Bemoeit God zich soms met ossen? Jazeker. En ook met ezels. En met dominees. Het is om onzentwil geschreven, dal van die dorsende os. (1 Kor. 9)

Prof. dr. M. te Velde is hoogleraar in de **Nederlandse Kerkgeschiedenis, het Kerkrecht en de Gemeenteopbouw aan de Theologische Universiteit te Kampen**

Kerkorde van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, uitgave Amsterdam 1999 blz. 129vv

Onder professie oude stijl versta ik het volgende. Vanouds gaf men aan de universiteiten en hogescholen een predikant, arts of jurist een sterk intellectueel-cognitieve opleiding. Hij leerde vooral kennisinhouden op theoretisch niveau. De praktische training voor a.s. predikanten beperkte zich meestal tot het leren exegetiseren en het leren preken. Alleen daarin werden praktijkoefeningen gedaan. Voor het overige werd er van uit gegaan, dat men, alle (boek-)kennis in z'n persoon verenigend, de vertaalslag naar andere terreinen van het praktijkveld (zoals catechese, pastoraat en kerkregering) zelf wel zou leren innken. Een predikant deed/does in dit patroon veel praktische dingen op basis van persoonlijke kwaliteiten, van ervaring en intuïtie.

In een professie nieuwe stijl is het juist belangrijk dat de professional ook in de praktische uitvoering van zijn werk systematisch is geschoold. Hij moet zijn werk op een controleerbare manier kunnen doen. Hij moet er ook verantwoording van kunnen afleggen op basis van deskundige reflectie. Hier wordt dus de professional niet langer voor het grootste deel op basis van opleiding en status vertrouwd, maar wil men dat zijn werkwijze transparant, controleerbaar en bespreekbaar wordt gemaakt.

Pecht moet weg

Het *Nederlands Gesprek Centrum* hield op 29 juni een symposium *Pech moet weg*. Wat was de bedoeling?

Enschede en Volendam. BSE en MKZ, het ozongat en het broeikaseffect - een rijtje dat tien jaar geleden niemand iets gezegd zou hebben. Nu is het een voor iedereen duidelijke lijst van rampen en risico's. Het zijn forse deuken en scherpe krassen in het glanzende beeld van een samenleving die her nog nooit zo goed heeft gehad. Economische welvaart en continue technologische en medische vooruitgang hebben de verwachting gecreëerd van een gegarandeerd geluk.

Rampen en risico's horen in dat beeld niet thuis, en vooral geen rampen en risico's die het gevolg zijn van het doen of laten van publieke en private instellingen en bedrijven. De welvarende burger wil de lusten van de vooruitgang, zonder de lasten en gevaren. Die moeten voorkomen worden. En de overheid wordt daarop aangesproken.

G.J. van Middelkoop

meegelezen

Herhaling van rampen moet worden voorkomen door meer repels, scherper toezicht, steviger handhaving en hogere boetes. Wie is er verantwoordelijk? Worden er afdoende maatregelen genomen?

En als het een keer misgaat, moet de schade afgewenteld kunnen worden op verzekeraars en veroorzakers? Als die niet thuis geven, wordt van de overheid verwacht dat ze de hui-gcr schadeloos stelt. Wat til hierachter? Calculerend gedrag van de op ongestoord comfort gerichte burger? Gevoel van machteloosheid tegenover de anonieme vooruitgangsmachine? Gebrek aan vertrouwen jegens politici, inspecteurs en experts? En hoe staat het niet de verantwoordelijkheid van de burger zelf?

Een vertelbijbel in
het Indonesisch!
Steun het
CeriA-project

Giro 566557, DVN, Zwolle

postbus 499, 8000 AL Zwolle
tel. 038 4270410
e-mail: dvn@gbouw.nl
postbank 566557

De Verre Naasten

DIENENDE GEMEENTE MET HET HART VAN CHRISTUS

C.J. Harryvan

*Dit huis, een herberg onderweg
Voor wie verdwaald in heg
en steg
Geen rust, geen ruimte meer kon
vinden,
Een toevluchtsoord in de woestijn
Voor wie met olie en met wijn
Pijnlijke wonden lier verbinden,
Dit huis, waarin men smarten
deelt,
Weet hoe Gods liefde harten
heelt.*

A.F. Troost. Zingende gezegend,
lied 213., vers 1.

Doet het je ook zo zeer, wanneer
mensen zo bitter zijn? Ja, over
kerkmensen? De Gereformeer-
de kerk vrijgemaakt te...

Diep teleurgesteld. Totaal sedes-
illusionneerd. Tk praat met haar
op een bankje in Scheveningen.
Strandproject E&R. Het scheelt
er nog maar aan, dat ze echt
overgeeft. *Het is alleen maar
schijnheilig gedoe. Begin er maar
niet meer over! Ik* begin dapper
een verhaal over Jezus, die
gebrekkige mensen in dienst
genomen heeft..... maar ze staat
op. En loopt weg. Zonder te
groeten.

ga

Welk imago heeft de kerk in
Nederland? Wanneer dat een-
maal ne- tief geworden is, hoe
kan je daarin dan nog verande-
ring brengen? Woorden slaan als
branding stuk op harde rots.

Laten wij ons opnieuw concen-
treren op wat Hij heeft geleerd.
De Here Jezus leert ons dat we
CCR

- dienende gemeente moeten
zijn met het hart van Christus.
- een herderlijke gemeente
door het Woord van Christus.
- een vierende gemeente in
gemeenschap met Christus.
- een getuigende gemeente over
de macht van Christus.

We zijn een dienende gemeente
en moeten dat zijn met het hart
van Christus. Lucas 10, 25-37.

Zinloos geweld

Jezus vertelt een verhaal. Een
parabel. De term 'zinloos
geweld' bestaat **nog** niet. Maar
dit verhaal is zo uit het leven
gegrepen. Struikrovers slaan er
hard op los. Het slachtoffer is er
slecht aan toe.

Is de priester bewogen? Mis-
schien draaide zijn maag **wel** in
hem om. Maar hij toonde het
niet. En dat is ook zo bij de
Leviet. Misschien heeft ie ook
wel **wat** gedacht. Maar hij staat
niet stil en verleent geen eerste
hulp.

Dat doet wel die andere... nou...
eh, die. Die u net noemde. Die
eti... die hem wel barmhartig-
heid bewezen heeft. Die uit het
buitenland. (Ja, weet je. Het is
wat vervelend. Maar Joden **gaan**
nou eenmaal **niet** om met Sama-
ritanen, **moet** je weten. Het is
ook wel genant voor de wetge-
leerde **om** nou uitgerekend met
al die omstanders om **ons** heen -
die ook nog meeluisteren en toe-
kijken - te moeten toegeven dat
die die u. rabbi, net noemde
dat die eh... wel hielp!)

De enige Bijbel

Weet je, wat **mij** zo raakt? De
priester was alleen. Hij **kan niet**
overleggen met zijn collega: "Wat
zou jij doen?". Hij **kan** zich **niet**
excuseren zometeen. Nou mijn
collega vond ook, dat **we** **ons**
maar heter niet konden veront-
reinigen. Stel je voor, dal
Jezus vertelt niets over de motie-
ven. Wel dat de Samaritaan
bewogen is geraakt. *Met ontfer-
ming bewogen in zijn innerlijk!*
Zijn ingewanden krompen in
elkaar toen die **zag** hoe die stum-
per daar lag te kruisen in een
plas bloed. Soms ben jij de enige
bijbel die mensen te lezen krij-
gen. zo las **ik** eens ergens. Op dat
moment ben **jij** alleen. En **wat**
doe jij dan? Pak je je kans.

Diakonale gemeente

Geef dat niet de woorden breken
op de daden van de kerk (Gz
360, 3 LvK). Welk imago heeft de
kerk en hoe kan ik er ictc aan bij
huizen? Hoeveel kansen zien wij
en laten **wij** ongebruikt liggen om
te verkondigen door te dienen?
"Zal ik **u** **even helpen oversteken,**
mevrouw?" "*Is het goed dat ik*
*even **hij** u binnenkom?*"
Achteraf heeft het slachtoffer
van de herbergier vernomen, wie
hem daar met zoveel liefde en
zorg afgeleverd heeft. Wie zijn
leven gered heeft. De maatschap-
pij dal **ben** jij (ik). Een dienende
gemeente dat zijn wij (hen ik). At
His service.

**Ds. C.J. Harryvan is predikant van
de Gereformeerde Kerk te Lelystad**

wandelen met God

De vakantietijd is er weer! Velen pakken de koffers. De auto wordt volgeladen, al dan niet met een aanhanger aan de welvaartsknobbel. De caravan krijgt een laatste contrôle, de vouwwagen wordt getest, en vervolgens gaan we op één of andere zwarte zaterdag massaal de grens over,

Ontmoeting

Maar het is allemaal de moeite waard. Als je er toe in staat bent moet je zeker wat van de wereld gaan zien. Je komt in aanraking met andere volken en gewoonten, je krijgt iets te zien van de enorme veelzijdigheid hier op aarde. Daarvan krijg je een ruimerc Mik en het leert je je eigen gebruiken te relativiseren. Je merkt dat alles ook anders kan en dat dat niet minder hoeft te zijn.

Voor ons als christenen geldt dat des te meer. *Probeer als je in het buitenland bent je geloofsgenoten te ontmoeten.* In heel wat landen om ons heen vormen de bijbelgetrouwe kerken een kleine minderheid, met alle moeite van dien. Dan zijn ze daar zo blij als je in de kerkdiensten komt, als er iets van herkenning en ontmoeting plaatsvindt. Dat wordt als zeer bemoedigend ervaren, terwijl je zelf ervan onder de indruk komt hoe liefde en trouw kunnen bloeien ook bij beperkte mogelijkheden en middelen.

Kerk van land tot land

Als je een buitenlandse reis maakt, hoort dit er gewoon bij. Wij belijden immers dat Jezus

Christus zijn kerk vergadert in alle landen?! Welnu, zoek die dan op, maak kennis, bewonder dat stuk van het nieuwe Jeruzalem in aanbouw.

D.K. Wielenga, een van mijn leermeesters in Kampen, hoor ik nog hoos worden als hij het had over de vrijgemaakten, die de kerk belijden van land tot land, maar in de praktijk doen alsof die kerk alleen in Nederland bestaat. Om elkaar dan zelfs in het buitenland op te zoeken in allerlei ad hoc georganiseerde nederlandstalige samenkomsten, met voorbijzien aan de broeders en zusters ter plaatse. De boosheid hoorde je in zijn stem, en daarna zag je de tranen in zijn ogen.

Maar het taalprobleem dan? Ik zou zeggen: het contact bestaat niet alleen uit woorden. Ook al versta je niet alles, de grote lijn pak je wel op, en de ervaring van verbondenheid maakt veel goed. En met datzelfde taalprobleem red je je toch ook op de camping en in de supermarkt?

Kijken als een erfgenaam

Maar je komt niet alleen in aanraking met de mensen. Je ziet ook iets van hun cultuur, het resultaat van hun ontwikkeling en hun geschiedenis tot hiertoe.

Daarin was Gods regering door de eeuwen heen. Hij leidde de volken, elk in hun eigen bestaan.

En daarbij alles wat je ziet in de natuur: de bergen, de zee, de lucht, de planten, de bloemen. alles wat er vliegt en beweegt, zo wonderlijk in overeenstemming met het eigen klimaat. Eindeloze variëteit, waar je ook gaat en kijkt. We hebben een machtige Schepper, het mooie van zijn werk is nog volop herkenbaar. Als je daar doorheen trekt (te land, ter zee of in de lucht) laat er dan iets in je zijn dat Abraham ook had. Zo trok Abraham door Kanaän, van oost naar west en van noord naar zuid. Hij bekeek het aan alle kanten, en hij wist: dit is mij toegezegd. Overal waar ik mijn voet zet, dat heeft God mij beloofd.

Wat toen voor Kanaän gold, geldt nu voor de hele wereld: zij is toegezegd aan Gods kinderen. Wij zullen haar erven. Maar niet in de toestand waarin zij nu verkeert. Daarom moest Abraham al leren wachten. Kanaän zou schoon worden opgeleverd. God zou het schenken dooi, het oordeel heen. Op die manier zien wij de 'nieuwe' wereld tegemoet: deze aarde, door het vuur heen gered en hersteld.

Daarvoor hoef je niet naar het buitenland uiteraard, of naar een andere provincie. Maar als je gaat, doe dan je ogen open. Zie de aanwezigheid van God, en kijk als een erfgenaam. Je reist in je eigen erfdeel.

Grote verschillen

Als je in dat besef gaat en staat,

kijk je ook door veel dingen heen. Vaak zijn de bewoners van gebieden die als toeristisch bekend staan minder rijk dan de gasten die ze ontvangen. Soms zijn de verschillen wel **erg** groot. Dat zijn die landen waar je kunt eten en drinken voor een prikje, waar **alles** vreselijk goedkoop is. Die mensen zien dan veel luxe voorbij komen, waar ze **zelf** niet bij kunnen. **Toch** willen ze een graantje meepikken, dat is te begrijpen. Een soort hebzucht ontstaat, die **grenst aan** jaloersheid. Ontevredenheid wakkert aan. Intussen wordt alles gedaan om zoveel mogelijk van die buitenlanders te lokken om aan hen te verdienen. Alles wordt aangepast. Op **die** manier **legt** een westerse cultuur ruimschoots **beslag** op dorpen en streken, die nog niet zo lang geleden veel meer authentiek, oorspronkelijk waren. Dat is geen positieve ontwikkeling. Vooral **ook** niet omdat die westerse invloeden in vakantietijd meestal niet zo waardevol zijn. We staan mei z'n allen meer bekend als vrijpostig en losbandig. In sommige reisgidsen kom je het vriendelijke verzoek tegen **om** in je gedrag en je badkleding toch een beetje rekening te houden met de plaatselijke bevolking, die behoudender van **aard is**. Als je dat meemaakt, ervaar je hoeveel macht het **geld** heeft. Voor geld doen mensen bijna alles. Zelfs de eigen volksaard en de moraal van het land, die van veel meer waarde zijn, worden ervoor opzij gezet. Want aan het 'westen' valt te verdienen, dat gaat voor. Zo zit de **wereld** dan toch in **elkaar**, waar je ook komt.

Verwachten als een erfgenaam

Het is maar een impressie. Ongetwijfeld valt hier veel meer over te **zeggen**. En het zal niet overal zo opvallend zijn. Maar **zo** kun je

juist in vakantietijd tegenkomen hoe krom de verhoudingen kunnen zijn, en hoe **groot** de tegenstellingen. Terwijl de mensen, arm of rijk, allemaal geneigd zijn zich te laten drijven door hebzucht. Dat kan je overvallen, en je diep doordringen van de noodzaak van verlossing. We mogen de **aarde** erven, maar zeker niet zó.

En tot die tijd zijn we erfgenaam. *mensen met een belofte*. **niet** minder en niet meer. Ook al lijkt met geld bijna alles te koop, *we zijn te gast*, waar we ook komen. **We** kijken met verwachting rond, en hebben respect voor de mensen en de volken aan wie God het leven geeft. Net als Abraham zijn contacten had in het land, dat toch al helemaal aan heni was toegezegd. Dat lijkt wat dubbel, *maar God geeft nog de tijd*. Een tijd waarin het moeilijk kan worden om erfgenaam te zijn, omdat belofte en werkelijkheid op gespannen voet lijken te staan. Een tijd vooral, waarin mensen nog erfgenaam kunnen worden. Die bedoeling van de **Here is** voortdurend overal aanwezig.

Ds. B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum

De Bilt/Bilthoven – Beroepeti: J.W. van der Jagt te Dalfsen.

Winsum – Bedankt voor beroep: G.H. Hutten te Franeker-Sexbierum.

Haarlem – Bedankt voor beroep: G.H. Hutten te Franeker-Sexbierum.

Blijde-Holwerd - Adreswijzing diakonie: D. Haitsma, De Iest 17. 9151 HE Holwerd; tel. 0519-562652.

Emmeloord - Adreswijziging diakonie: J. de Graaf, Dr. W.M. Verhaarlaan 58, 8302 JL Emmeloord; tel. 0527-697352.

Eindhoven/Eindhoven-Best - De kerkenraden van EindhovenBest en Eindhoven hebben besloten in de zomerperiode van 2002 op vier zondagen gezamenlijke diensten te beleggen. De respectieve kerkenraden dragen **elk** voor de diensten van twee zondagen de verantwoording. Het schema voor de vier zondagen ziet er als volgt uit: Zondag 14 juli: Lidwinakerk, Raadhuisstraat 209 te Best aanvang 8.45 en 16.30 uur; **zondag** 21 juli: Jacobuskerk, Orionstraat 7 te Eindhoven aanvang, 9.30 en 16.45 uur; zondag 28 juli: Jacobuskerk, aanvang, 9.30 en 16.45 uur; zondag 4 aug.: Lidwinakerk, aanvang 8.45 en 16.30 uur. Telefoonnummers kerkgebouw: Lidwinakerk: vanaf een halfuur vóór de dienst: 0628-530799; Jacobuskerk: 040 241 21 75. Scriba EindhovenBest: D. van Harten; tel. 040-2950830 J e-mail: harvos@iae.nl; Scriba Eindhoven: N. Buurman; tel. 040 283 4X 41 I email: n.buurman@mailned.nl

WORSTELLEN OM KERKELIJKE EENHEID (1)

J.W. Maris

achtergronden

tussen historie en confessie

Hb Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte COGG hield op 24 mei zijn jaarlijkse conferentie te Putten. Over het thema 'Worstelen om kerkelijke eenheid, tussen historie en confessie' sprak prof.dr J.W. Maris, hoogleraar dogmatiek aan de Theologische Universiteit van de CGK te Apeldoorn. Vandaag een weergave van het eerste deel van zijn referaat. Volgende week hopen we het tweede deel te plaatsen, met een co-referaat van prof.dr F. van der Pol

Het woord dat u als eerste tegenkomt, het woord worstelen, staat niet toevallig voorop. Het is een indicatie van het feit dat we, ook na elkaar pakweg een halve eeuw ontmoet hebben in het COGG, tezamen eigenlijk nog geen stap gevorderd zijn op de weg naar kerkelijke eenheid. De gereformeerde gezindheid is wel een platform met een behoorlijke hoeveelheid onderlinge herkenning, maar kerkelijke eenheid lijkt voor gereformeerden een horizon die hetzelfde doet wat alle horizons altijd doen. Hij blijft het verste weg van alles wat je ziet. Een einder. En die is altijd een eind weg.

Dat mag defaitistisch klinken, ik bedoel liet realistisch. En het feit dat we hier bijeen zijn onder de aankondiging van die worsteling is moedgevend. Op die manier zou ik het thema "kerkelijke eenheid" willen benaderen – niet als iets waar wat luchtige dingen over te roepen zijn, maar als een thema dat op onze agenda staat omdat we ons niet kunnen veroorloven het te negeren. Het is een worsteling waard! De diepste reden daarvoor wil ik zo dadelijk bespreken.

Ict is niet mijn bedoeling een verkenning te bieden van al de verschillende kerkelijke posities

die onder ons zijn gegroeid, al raak ik ze wel aan. Een discussie waarin we ten opzichte van elkaar onze historische stellingen nog eens scherp afbakenen is misscliieii interessant, maai. kan geheel zonder worsteling plaatsvinden. Zelf.; de verdediging van de moeiten die de een met de ander lieft biedt niet zoveel perspectief. We kennen van elkaar de kerkelijke verhalen eigenlijk te goed. Om die nog eens te vertellen moeten we hier geen conferentie beleggen.

Ei. zitten in de woorden van de ondertitel een diepere bodem. De woorden "historie en confessie" bieden zowel een historische als een normatieve insteek. Zien de naar de geschiedenis koinen we ook de confessie tegen. En kijkend naar de confessie zijn we niet los van de geschiedenis. Uiteindelijk zullen we ook een keus; moeten doen. Daarbij zullen juist die woorden ons moeten helpen echt verder te komen. Daar zal moed voor nodig zijn.

Het is de bedoeling geweest van het bestuur dat in mijn lezing, de keus van de christelijke gereformeerde synode een rol zou spelen die een beleid heeft aangezet waarin zowel de contacten met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) als die met de Gerefor-

meerde Bond in de Ned. Herv. Kerk een rol speelden. Uiteraard zal ik daar dus op ingaan. Wat daarbij het meest vruchtbaar is, is ecliter niet het focussen op die synodale beslissingen zonder meer, maar ons bij een dergelijke concretisering te bezinnen op wat de normen en uitgangspunten zijn in het belijden en in onze praktische benadering van de eenheid van de kerk.

Principieel spreken over kerk en confessie

We spreken over de kerk. Daarmee gaat het over de concrete kerk, de zichtbare kerk. Hoe duidelijk is dat in art. 28 van onze belijdenis: de roeping om je bij de kerk te voegen en zich met haar te verenigen om de eenheid der Kerk te bewaren. Het gaat in dat artikel in één adem over 'de heilige vergadering van de waarlijk gelovige christenen, die al hun heil verwachten van Jezus Christus, gewassen zijn door zijn bloed, geheiligd en verzegeld door de Heilige Geest' (art. 27) – dus de geestelijke essentie van de kerk – en over haar gestalte als vergadering (art. 28) – zeer concreet, zeer zichtbaar. Mag er sprake zijn van een onzichtbare kerk, dan is dat de onzichtbare kant van die zichtbare kerk. Wij kennen immers de harten niet. Het kan geen vrolijke vlucht zijn in een onverantwoordelijke oecumene van het hart die in een vlucht naar individuele bevrediging en herkenning zich hoog boven de kerk ophoudt. Gelukkig is de Here niet te hoog voor het niveau van de kerk die

met beide benen op de grond staat. Dat is van wezeilijk betekenissen voor ons denken over de kerk! De kerk is van God: Het gaat om Zijn volk. De kerk is van Christus: zij is zijn lichaam. De kerk is van de Heilige Geest: zij is zijn tempel. Dat daar bijbelse grond voor is **hoef** ik niet uit te leggen. Dat we dikwijls spreken over de kerk **als** "onze kerk", en bijgevolg **ook** over "jullie kerk", of zelfs over "mijn kerk" en "jouw kerk" staat daar **wel** op gespannen voet mee. Dat mogen we elkaar wel voorhouden. De kerk is **niet** van ons. Evenmin als de Korintiërs zich mochten beroepen op een mens ('ik ben van Paulus, resp. Apollos, resp. Kefas' 1 Kor 1:12; 3:4), evenmin mogen wij dat doen. Als wij zeggen: 'Ik ben van ...' en dan de naam **van** een mens noemen die zijn stempel gezet heeft op "onze" kerk, zal ook ons dan niet gevraagd worden: 'Is Christus gedeeld?' (1 Kor 1:13) Er staat dan niet "het lichaam van Christus", maar "Christus". Het **gaat** om Hemzelf. Dat heeft te maken niet de allesbepalende identiteit van de kerk. Die ligt nergens anders dan in haar Hoofd. Net zoals de **foto** op ons paspoort duidelijk maakt, dat je genoeg ziet als je het hoofd herkent, zo ligt de herkenning van de kerk in **haar** Hoofd. Dat is niet eenvoudig **te** hanteren voor ons in de kerkelijke verhoudingen. We zijn het helaas niet zo erg gewend. Ik ben er niettemin van overtuigd dat het essentieel is. Dat is **princiep**el spreken over de kerk. **Van** haar *Princeps* spreken: letterlijk haar Hoofd-persoon.

Met punt **van** de verdeeldheid van de kerk **is** het punt van de verdeeldheid van Christus. En dat kan niet. Als Paulus vraagt: 'Is Christus gedeeld?' dan is dat een retorische vraag. Het antwoord hoeft niet te worden gegeven. We weten wel beter.

Wanneer we vanuit die allerdiepste grond voor de eenheid van de kerk daar principieel over spreken, dan mag ons duidelijk zijn, dat er ouden is te worstelen. We zitten gevangen in iets onmogelijks. Dat moet ons wel pijnigen wanneer we leden van Christus zijn. Een verdeelde kerk is een onmogelijkheid. Kan een christen **daar** ademen? Het doet mij denken aan dat oude mozaïek in een Byzantijnse kerk in Madaba, Jordanië. Een kopje is in Jeruzalem te zien. Je vindt daar een afbeelding van de Jordaan aan die uitstroomt in de Dode Zee. In **het** water van de Jordaan zwemt een vis die vlak bij de Dode Zee opmerkelijk zichtbaar stroomopwaarts zwemt. Er wordt in uitgedrukt: Weg hij de Dode Zee vandaan! Daar is leven onmogelijk. Daar kun je niet wezen. Daar is alles tegengesteld aan waar een vis thuis hoort. Wel, zo **is** een christen in een kerk die niet één is. **Of** moet ik zeggen: zo **zou** een christen zich *moeten voelen*? Is Christus gedeeld...?

Dat zijn fundamentele overwegingen. Nu een paar historische.

Reformatie, confessie en de eenheid van de kerk

Omdat de wortels van de kerken van de "gereformeerde gezindte" in de Reformatie liggen, is het zinnig stil te staan bij de historie van de 16e eeuw. Over de Reformatie en de eenheid van de kerk zou een referaat op zich te houden zijn. Ik beperk me tot slechts een paar overwegingen en een paar doorkijkjes.

De breuk met Rome is aan de kant van de Reformators niet met een schouderophalen afgedaan alsof het een voldongen feit was. Er was de eerste decennia een duidelijk besef tot **één** kerk te behoren. In een reeks *godsdiensgesprekken* was de opzet – mede onder druk van de vorsten

en van de keizer van Duitsland – om de scheuringen weer ongedaan te maken. Marburg, Augsburg, Hagenau en Regensburg zijn bekende namen van plaatsen waar ze hebben plaatsgevonden. Over het avondmaal, over de erfzonde, over de rechtvaardiging en over de kerk is gesproken. Het verslag van de gesprekken, zeker dat van Regensburg 1540, is nog altijd inzichtgevend voor wat de confessionele posities waren. Vruchtbaar in de zin van het beslechten van de godsdienstige twisten waren de gesprekken geen van alle. Het feit dat **ze** gehouden zijn is niettemin van belang. De gebrokenheid van de kerk was geen vanzelfsprekendheid! Wel zijn de eerste reformatische confessies in deze eeuw juist op het raakvlak van deze gesprekken geschreven. De *Augsburgse Confessie* van 1530 is er het voorbeeld van. Dat wil niet zeggen, dat de confessie de breuk moest legitimeren. Integendeel – ze was een pleidooi voor de norm der waarheid in de overtuiging dat alleen de waarheid van Gods Woord de kerk en haar breuk kon helen.

In een wat latere fase in de 16e eeuw komen de verhoudingen iets anders te liggen. De confessionele bezinning van de diverse kerken, zowel van lutherse als van roomse kant staat dan meer in dienst van de controverse dan van een brug die geslagen **zou** moeten worden.

In de 17e eeuw ontstaat dan in Engeland tijdens de Westminster Assembly in 1643 het gebruik van de term denominatie (*denomination*) om de verschillende protestantse kerken mee aan te duiden die op de lijn van het congregationalisme ontstonden als afscheiding van de Anglicaanse Kerk. Dwars door de verschillen heen hoorde men er toch de eenheid in inzake de wezenlijke dingen.

Sindsdien werd een kerk die zich

afscheidde van de Anglican Church niet meer automatisch als een sekte bestempeld. Eerder werd de tendens zichtbaar om de diverse denominaties als vertakkingen van het ene rijk van de Messias te zien.

Verscheidenheid gelegiti-meerd

Het theologische vak dat zich met de bestudering van de diverse confessies bezig houdt, de *Symboliek*, heeft zich pas daarna ontwikkeld. Het is wonderlijk te zien, dat alle studies die sinds ongeveer 1800 op dit gebied verschijnen gedurende een eeuw weinig anders deden dan een inventarisatie te geven van de diverse confessionele posities, en dus van de verscheurdheid van de kerk.

In het klimaat van de 20e eeuw wordt de beschrijving van confessies steeds bewuster in een besef geplaatst, dat niet polemiek met, maar begrip van de positie van andere kerken het doel moet zijn. Na de tweede wereldoorlog wordt dit nog sterker de tendens. Het belijden van de kerk kan, wanneer de verscheidenheid daarvan wordt overzien, alleen maar als een verzameling varianten worden gezien van wat hij voorbaat wezenlijk hetzelfde is. De verscheidenheid van kerken is slechts een aanduiding van het christelijk geloof in de volheid van zijn manifestaties.

Opeen radicale manier wordt dat heel aecnt zichtbaar, waar aan vrijwel alle theologische faculteiten in Nederland de theologie wordt omgevormd tot 'godsdienstwetenschap'. Dat is een illustratie van de overtuiging die kerk en godsdienst slechts als te beschrijven fenomenen wil zien, waarbij de vraag naar een waarheidsnorm in feite niet meer gesteld mag worden. Theologie is dan niet meer georiënteerd op

een bron (nl. de Bijbel), maar op het vervullen van een rol in dienst van de maatschappij

Wanneer in het oecumenische klimaat van de laatste halve eeuw nog wel naar confessies gekeken wordt met het nog op kerkelijke eenheid, dan speelt daarbij de vraag naar een waarheidsnorm – bijv. te zoeken in de Heilige Schrift – geen rol. Men kan daarbij met name wijzen op de *Leuenberger Konkordie* uit 1973 en op het rapport van Lima uit 1982, het zogenaamde BEM-rapport (*Baptism, Eucharist, Ministry*) van de sectie *Faith and Order* van de Wereldraad van Kerken. Wat zichtbaar wordt is de poging, om vroegere confessionele verschillen te relativiseren in het licht van recentere – o.a. barthiaanse – theologische inzichten (Leuenberg), of om een convergentie te scheppen tussen uitleenlopende opvattingen door methodisch de vraag, te stellen: hoe krijgen we de neuzen allemaal zo dezelfde kant op, dat op den duur een consensus mogelijk zou kunnen worden?

Historisch resultaat

Aan deze globale geschiedenis van de omgang met de confessie en de kerkelijke eenheid ontleenen we enkele "lessen":

- De oorsprong van de confessies van de Reformatie ligt heel dicht bij de benaming 'formulier van eenheid'. ook waar de confessie langs de breuk met Rome ontstond. Dat wil zeggen, dat de waarheid naar Gods Woord wel móet functioneren in dienst van de eenheid;
- Waar de confessie vooral in dienst staat van liet eigen gelijk - als polemische legiti-matie van het gelijk van "een" kerk – daar zet de kerk niet alleen haar hoofd en haar hart op liet spel, daar weet ze ook

niet goed meer wat de zin is van het belijden. Belijden van het geloof vindt altijd plaats in relatie met de Hoofd van de kerk. Juist in die relatie zal de motivatie voor liet zoeken naar eenheid geboren worden;

- In de latere geschiedenis van de kerk van de Reformatie is een verwijdering van deze oorspronkelijke motieven waar te nemen. Waar confessies op een neutrale, "onpartijdige" manier worden beschreven, als een soort correcte kennisneming van anderen, daar is buiten beeld geraakt wat het eigene van de confessie is! Daar is haar verplichtende karakter ten opzichte van het Hoofd van de Kerk, Christus, verdwenen, en tegelijk is daarmee het besef van de fundamentele eenheid van de kerk verdwenen;
- In de oecumenische ontwikkelingen van de 20e eeuw wordt de eenheid van de kerk als ideaal weer ter sprake gebracht. Evenwel wordt geen kans gezien daarbij de confessies van Gods Waarheid en van het geloof van de kerk te laten functioneren naar hun oorspronkelijke bedoeling. Integendeel: *Leuenberg* staat model voor een oecumenische relativisering van de confessie; *Lima* voor een oecumenische poging tot convergering, waarbij een keus gemaakt wordt voor die confessionele lijn die de meeste kans maakt op brede navolging. Ronduit schokkend is het, dat daarbij elke poging tot bijbelse toetsing zonder meer ontbreekt.

Deze peiling van de historie roept natuurlijk de vraag op hoe wij ons vandaag bevinden in deze dubbele relatie: zowel met de historie als met de confessie. Daarover het vervolgartikel.

De vreemdeling in de wetten van Mozes (1)

schriftstudie

De allochtonen zijn onder ons. Allang, maar de laatste jaren meer en meer onderwerp van gesprek. Ook wij christenen bezinnen ons. Vanuit een politiek motief of als doelgroep bij de evangelisatie of gewoon, omdat zij onze bureu worden. De Marokkaanse familie in het portiek of de moskee naast de kerk. Vandaar dat wij kijken naar de vreemdeling in de Bijbel. Dat is een breed onderwerp, want zowel Oude als Nieuwe Testament spreken daarover. In een serie Bijbelstudies onderzoek ik de plaats van de vreemdeling in de wetten van Mozes,

We horen elke zondag over de vreemdeling in het vierde van de Tien Gebeurtenissen: "...dan zult gij geen werk doen, **gij** noch uw zoon, noch uw dochter, noch uw dienstknecht, noch uw dienstmaagd, noch uw vee noch de vreemdeling die in **uw** steden woont...". De omschrijving maakt duidelijk dat de wetten toekomstgericht waren. De Israëlieten hadden nog geen steden op dat moment. Die moesten zij innemen in Kanaän. Maar God hield er al wel rekening mee dat zij dan vreemdelingen in hun midden zouden hebben. Deze vreemdelingen worden onder de wet gesteld.

Vanwaar?

Wie zijn die vreemdelingen dan? Waar komen zij vandaan, welke achtergrond hebben zij? We komen hen al tegen bij de uittocht. "Ook trok een menigte van allerlei **slag** niet hen mee...". De Statenvertaling spreekt over 'veel vermengd

volk' en geeft als kanttekening: "Te weten Egyptenaars en anderen, die door de wondertekenen welke zij gezien hadden, bewogen waren mee te trekken, doch daarna bezwijken zijn". Dat laatste is mij niet geheel duidelijk (waaraan zijn zij bezwijken en wanneer?), maar deze opmerking verklaart wel waarom wij later horen van een **zoon** van een Israëlitische vrouw en een Egyptische man: "Eens ging een **zoon** van een Israëlitische vrouw, die tevens de zoon was van een Egyptisch man onder de Israëlieten, naar buien..." Ik zal later nog op die geschiedenis terugkomen, omdat de gebeurtenis die dan volgt uiteindelijk in wetgeving aangaande de vreemdeling. Voor **nu** bewijst het **dat** uit Egypte **ook** niet-Israëlieten meetrokken.

Dat wordt verder bevestigd in Numeri 11. We horen daar het volk Israël mopperen over het voedsel in de woestijn. Zij willen terug naar Egypte. Het gemor

ontstond echter bij 'het samenraapsel, dat zich onder hen bevond'. Het gaat om een groep die afzonderlijk van de Israëlieten getypeerd kan worden. Maar het heeft nu een negatieve aanduiding gevonden.

Dr. W.H. Gispen veronderstelt dan ook dat bij de uittocht ook mensen meegingen met een crimineel verleden: "Er kunnen onder hen geweest zijn, die wat op hun kerfstok hadden en nu van de verwarring en de gelegenheid gebruik maakten". Mogelijk, maar niet zeker. Maar het was in ieder geval niet zo, dat alleen zuiver etnische Israëlieten uittrokken.

Jetro

Een andere vreemdeling rond Israël is Jetro. Hij is de schoonvader van Mozes. Mozes vluchtte uit Egypte naar Midian en werd daar als vreemdeling **gastvrij** opgenomen in deze priesterfamilie. De naam van zijn zoon herinnert aan zijn vreemdelingschap: Gersom. 'Ger' (of **geer**) is het woord voor vreemdeling. Dat klinkt terug in de uitleg: "Ik ben vreemdeling (**geer**) geworden in een vreemd land (*be-èrèts nach-ria*)".

Vlak voor de beschrijving van de aankomst van het volk bij Sinai lezen wij opnieuw over Jetro. Hij komt Mozes bezoeken en helpt hem bij die gelegenheid bij de organisatie van de leiding. Daarna zien wij hem vertrekken: "Toen liet Mozes zijn schoonvader gaan en deze ging naar zijn land". Toch is het **wat** merkwaardig om deze man als vreem-

deling *te* typeren. Hij is zo opgenomen in het verband van Mozes en zijn volk, dat hij bijna als een ingeborene gerekend kan worden. En omdat hij uit zicht verdwijnt, hoeven wij niet speciaal aan hem te denken als het gaat over de vreemdeling in Mozes' wetten.

We zullen zien, dat de wetten zo vaak over de vreemdeling spreken, dat zij tot een vaste aanwezigheid in het beloofde land moeten worden gerekend.

De HERE houdt daarmee rekening bij de voorbereiding op de intocht. Het wordt ook bevestigd door allerlei personen, met naam of zonder, in het Oude Testament¹⁰. Het is echter in zekere zin merkwaardig. Want God wilde de afzondering van Israël in Kanaän erg radicaal vorm geven. Al hij liet vertrek wordt gesproken over het veringen en/of vernietigen van de andere volken: "Wanneer de HERE u gebracht heeft naar het land van de Kanaänieten, Het-hieten, Amorieten, Cliwwieten en Jebusieten, waarvan Hij uw vaderen gezworen heeft, dat Hij het u zal geven..."¹¹. In het Bondsboek¹² zegt de HERE dat Hij deze volken zal vernietigen of doen vluchten¹³.

Ondergang

Dat lot treft eerst Egypte: de Farao met zijn militaire apparaat overleeft de achtervolging niet¹⁴. In het lied dat Israël bij deze overwinning zingt, wordt aangeduid hoe de omliggende volken reageren op deze gebeurtenis: de inwoners van Filistea, Edom, Moab, Kanaän zijn geïmponeerd¹⁵. Het harde optreden tegen de Kanaänitische volken wordt religieus gemotiveerd: de goden die door tien geëerd waren kunnen een plaats opeisen naast de HERE en zo de Israëlieten van de toewijding aan hun

bevrijder afleiden¹⁶. Het is de eer van de HERE om naast zich geen andere goden te dulden (vergelijk het eerste gebod). Aangezien later bleek dat dit geen onterecht vermoeden was¹⁷, maar reëel gevaar, laat zich deze aanpak wel verklaren. Daar steekt dan echter de beschermende aandacht voor de vreemdeling bij af. Waarom niet ook hen uitgezuiverd?

Het boek Richteren vertelt dat God het volk heeft willen inschakelen bij de strijd tegen de Kanaänitische volken. Het bleek echter dat 7ij na een goede start, zich lieten verleiden om de volken te sparen en hun goden te dienen. Daarop reageert de HERE zo: "Omdat dit volk het verbond heeft geschonden dat Ik hun vaderen opgelegd had, en omdat zij niet geluisterd hebben naar mijn stem, zal Ik ook geen van de volken die Jozua hij zijn dood heeft overgelaten, meer voor hen uit wegrijven, om door hen Israël op de proef te stellen, en te zien of 7ij al dan niet de weg des HEREN zouden houden door daarop te wandelen, zoals hun vaderen hebben gedaan."¹⁸. En even verder is dat ook om de Israëlieten te leren strijden.

De nieuwe generatie heeft niet de ervaring van de strijd van de ouderen, maar moet wel dezelfde strijd voeren. Mede daarom liet God de rest van de volken bestaan in en om Israël¹⁹.

Vreemdeling dichtbij

Van die strijd horen we geregeld, met name tegen de Filistijnen. Maar het gaat bij de vreemdeling over enkelingen of ondergeschikten (slaven), niet-vijanden te midden van het volk. We zullen nog zien, dat de vreemdelingen tot dicht aan het hart van Israëls godsdienst konden naderen (besnijdenis, Pascha, ver-

bond). De HERE had bij de roeping van Abram gezegd, dat hij in zijn afzondering tot een zegen voor de wereld zou worden²⁰. Iets daarvan wordt zichtbaar als vreemdelingen onder bescherming van de wei komen en zo gerekend kunnen worden als een geboren Israëliet. Waar we in de loop van de geschiedenis daarvoor hoorden van zien²¹, wordt hier bij het begin van het wonen in het beloofde land daarop al gezinspeeld. Bij de sluiting van het verbond bij de Sinaï lezen wij niet dat de meegetrokken vreemdelingen apart worden vermeld. Maar hij de vernieuwing ervan aan de grens van Kanaän wel: "Allen staat gij heden voor het aangezicht van de HERE, uw God: uw aanvoerders, uw stamhoofden, uw oudsten en uw opzieners, alle mannen van Israël; uw kinderen uw vrouwen en de vreemdelingen in uw legerplaats, zelfs uw houthakkers en waterputters, om toe te treden tot het verbond van de HERE, uw God, tot dit met een vervloeking bekrachtigd verdrag, dat de HERE, uw God heden met u sluit, opdat Hij u heden als zijn volk bevestige en u tot een God zij, zoals Hij u toegezegd heeft en uw vaderen, Abraham, Izaak en Jakob, gezworen heeft"²².

Zo blijkt dat het God gaat om meer dan het etnisch zuivere Israël. De aanwezigheid van vreemdelingen zo dicht bij het hart van Gods verbond kan en moet Israël behoeden voor nationalistische en racistische gevoelens.

Conclusie

Mijn eerste conclusie is: De grote aandacht in de Mozaïsche wetten voor de vreemdeling in het midden van Israël leert ons dat zij permanent aanwezig worden geacht. Het past binnen Gods doel om Israël haar plaats ten

opzichte van de hele wereld te laten beseffen. De HERE blijkt nok pedagogisch gebruik te maken van de vreemdelingen, om zijn volk waakzaam en strijdbaar te houden.

Ds. A.S. van der Lugt is predikant van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Stad

¹ Exodus 20:10

² Exodus 12:38

Kanttekening Statenvertaling bij Exodus 12:38: de uitdrukking 'gemengd volk' komen we ook nog tegen in Nehemia 13:3. De bevolking is dnti etnisch gemengd geworden na de halingschap. Men her-ontdekt in die tijd de metten van Mozes. Onder andere over het ontoegankelijk zijn van de gemeente van God voor Moabieten en Ammonieten (13:1-2). 'Gemengd volk' in vers 3 heeft dan ook de betekenis van 'etnisch gemengd'.

⁴ Leviticus 24:10-23

⁵ Zie deel 4 van de serie: *Eén soort recht*

⁶ Numeri 11:4

Dr. W.H.L. Gispén, *Exodus I*. Knmpen 7j. p. 134 (serie Korte Verklaring der Heilige Schrift)

⁸ Exodus 2:22

⁹ Exodus 18:27

¹⁰ Bijvoorbeeld 1 Samuël 26:6 de He thiet Achimelek; 1 Samuël 21:9 de Edomiet Doëg; 2 Samuël 1:8 een Amalekiet; Jeremia 39:16 Ebed-Melek, de Ethiopiër

¹¹ Exodus 13:5

Bondsboek is de gangbare aanduiding voor de eerste uitwerking van de wetten na de Tien Geboden, zoals

beschreven in Exodus 20:22-23,19 (dan wel 23:33). De naam is mede ingegeven door 24:7 "Hij nam het boek des verbonds..."

¹² Exodus 23:22,23 vergelijk vers 27. In Numeri 13:20 worden de verschillende streken van hun verblijf nader aangeduid

¹³ Exodus 14

¹⁵ Exodus 15:14-16

¹⁶ Exodus 23:32-33

¹⁷ Richteren 2:11

¹⁸ Richteren 2:20-22

¹⁹ Richteren 3:1-4

²⁰ Genesis 12:1-3

²¹ Ruth. Psalm 87

²² Deuterononiuni 19:10-13

uit de kerken

Ede-Noord – Wijziging scribaat: J.J.Dronkers, tel. 0318-639102; e-mail: jj.dronkers@consunet.nl. Het postadres blijft ongewijzigd. Huisadres J.J.Dronkers: Veldhuizerbrink 27, 6712 BX Ede

Beroepbaar¹

Kandidaten:

E.J. Meijer, Andoorn 99, 8265 KK Kampen, 038-3323909, e-mail: ejmeijer@wxs.nl.
H.J. Boersma, Esdoornhof 137, 8266 GE Kampen, tel. 038-3330281, e-mail: hj_boersma@solcon.nl

Predikanten:

H. Bos, Schumannlaan 6, 7522 KE Enschede, 053-4355547.
R.J. Blok, 06-11118124
J. de Wolf, Mignonpad 22, 3816 ET Amersfoort, 033-4728793
P.E. Lameris, Westerstraat 300, 7522 DK Enschede, 053-4360112

¹ Nieuwe opgaven en wijzigingen: H.Prins, tel. 0546-870843

GEERDS CONSULT

creatiefen toekomstgericht

*Coaching & Supervisie
Loopbaanbegeleiding
Conflictbemiddeling
Teamonderzoeken*

Drs. J.F. (Koos) Geerds
Wicherserf 19
7722 AT Dalfsen
T 0529-432766
F 0529-436499
E geerdsconsult@wxs.nl

HET ANKER VAN GODS KERK LIGT VAST!

H. Veldman

Synode-impressies

Wie het **over** de kerk heeft, kijkt meestal naar wal voor ogen is.

Logisch, zeker **als** je er **als** opzieder voor mag zorgen dat het met de kerk en haar leden goed gaat. Maar toch, wie vanuit **het** geloof bezig is met onderwerpen **die** het dagelijkse kerk-zijn raken, moet zeker welen **dat** het anker van de kerk in de hemel ligt (Hebr. 6: 19.20). Bij alle soms schokkende veranderingen die de kerk in haar lange geschiedenis heeft doorgemaakt, moet dat besef recht overeind blijven staan.

Onze zekerheden liggen niet in aardse documenten – hoe goed ook beschreven in oprechte woorden; net zo min in menselijke afspraken – hoe degelijk ook geformuleerd; en al helemaal niet in wat wij beleven aan religieuze gevoelens – hoe stellig ze ook zouden zijn. De zekerheden liggen vast in handen van onze Heer Jezus Christus. Dat zijn **geen** dingen waartoe we **als** een 'pro memoriepost' mogen omgaan. Evenmin om er vervolgens van uit te gaan dat een kerk 'dus' onveranderlijk moet voortgaan 'van geslacht tot geslacht'. Maar bij alle tijdelijke wijzigingen (die grotendeels eigen zijn aan het menselijke aspect van de kerk) is er toch dat rustpunt waar iedere gelovige vanuit mag leven: de toekomst gaan we met groot vertrouwen tegemoet. Immers onze Heer is gisteren en heden Dezelfde en tot in eeuwigheid. En juist dat laatste richt onze harten op de Grote Toekomst **en** zet ons in eschatologisch perspectief.

Werken aan herstel van vertrouwen

Tussen 'onze' kerken **en** de

Nederlands Gereformeerde kerken zijn de relaties sterk aan het verbeteren. De jongste gesprekken op het niveau van 'deputaten kerkelijke eenheid' laten zien

dat er uiterst **serius** wordt nagedacht om een basis te vinden voor de zeer gewenste eenheids-gesprekken. Dus: **éerst** een gezonde basis leggen en daarna de route hewandelen naar mogelijke eenheid.

Wat is nodig **voor** die basis? Een van de dingen die in de toespraak van ds. W. Smouter (NGK) aan het adres van de Zuidhornse synode naar voren kwam, was het opruimen van karikaturen **over** elkaars kerken.

En – al rekende ds. Smouter deze zaak slechts tot 'de kleine woorden' – daarmee was men al een heel eind gevorderd, zodat de **weg** naar 'de grote woorden' ook steeds beter in zicht komt. En dan is een ander belangrijk ding of de heide kerken bereid zijn om in eigen huis de hand aan de Schrift, aan de gereformeerde belijdenis en aan de (principes van de gereformeerde) kerkorde duidelijk in het licht **te** stellen. En tevens om de zaak van de Open Brief **van** 1966 en de daaraan verbonden consequenties te willen heroverwegen **en** zonodig te herzien. WEDERZIJDS.

En als op die route blijkt dat we samen 'bedelaars' zijn die hun lege handen bij de Heer opheffen, dan lijkt het nog maar een kwestie **van** tijd om de kerken te herenigen. Dat dit punt nu nog niet bereikt is, mag men intussen betreuren. Toch zijn er hoopvolle tekenen dat een dergelijk perspectief **tot** de realiteiten mag behoren. Men wil in vaste overtuiging werken aan herstel van vertrouwen – op basis van Gods

Woord en de gereformeerde belijdenis **en** kerkregering.

Alle 12 sprekers van gereformeerde zijde waren dan ook in deze zin zeer positief gestemd. Iemand merkte zelfs op dat onze goede relatie met de Christelijke Gereformeerde Kerken wel is voorzien **van** een (nog niet functionerend) federatief groeimodel, maar nog geen eenheid heeft gebracht, terwijl de band met de NGK ook zonder groeimodel wel eens een **snellere** eenheid te zien kan geven dat met de CGK. Deputaten kregen dan met algemene stemmen (!) de opdracht om de gesprekken met de NGK voort te zetten en daarin de basis te leggen voors mogelijk herstel van de eenheid.

De erediensten en de formuleren

Vervolgens besprak de synode diverse aspecten van **onze** kerkelijke credicnst. De gedachte aan 'doopzondagen' werd via een amendement van tafel geveegd, terwijl de tekst van **het** Doopformulier wel een nader onderzoek waard werd geacht. Dit om twee redenen: a. het 'taalkleed' werd als nogal 'kerkelijk-dogmatisch' aangeduid, en wel zó dat buitenstaanders (die een doop meemaken) er niets van begrijpen; b. het formulier geeft te weinig onderwijs voor de **bestrijding** van de tegenstanders van de kinderdoop (baptisten e.a.). Er gingen vrij veel stemmen op die een sterkere onderbouwing van de kinderdoop wensten. Toch werd ook een pleidooi gevoerd om het klassieke doopformulier te handhaven en er dan maar een eigentijds (korter?) formulier naast op te stellen. Het deputaatschap zal

zich de komende tijd richten op de ter synode geuite wensen. Een nieuw formulier voor de Openbare Geloofsbelijdenis zal nog nader worden gezien en nu nog niet ingevoerd in de kerkelijke praktijk.

De te zingen tekst van de Belijdenis van Nicea werd kritisch beoordeeld. Met name over de daar voorkomende tekst 'God van God' en 'Licht van Licht' was de synode niet goed te spreken. Er zal **niet** gewerkt worden aan een herziening van het bestaande lied, **of** aan een te ontwerpen nieuwe compositie met daarin de tekst **zoals** die door Heemse-1984 is vastgesteld. Enkele ingediende bezwaren tegen bepaalde uitspraken van een eerdere synode werden afgewezen, vooral omdat de inhoudelijke argumentatie ontbrak.

Middagdienst = Leerdienst?

Het eventueel invoeren van een speciale 'leerdienst' als variant op de tweede dienst werd door de synode erg kritisch beoordeeld. Het stuitte op veel bezwaren van praktische aard, **ook** waarin rekening werd gehouden met negatieve reacties bij de kerkmeeisten die bij invoering van een dergelijke, meestal 'interactieve' dienst eens konden denken daar maar niet bij aanwezig te willen **zijn**. En ook werd opgemerkt dat **we** eigenlijk al een leerdienst hebben, nl. de onderwijzing uit de Catechismus. Het voorstel werd als niet zijp 'beloond' met uitstel van besluitvorming en ging dus terug naar de deputaten.

Discussie over het GVI 'nieuwe stijl'

Vrijdagavond besprak de synode, na presentatie door ds. J.H. Smit, de toekomst van het GVI 'nieuwe stijl', en **wel** vanuit het belang van **een** 'steunpunt gemeenteopbouw'. Daarin werd het idee gelanceerd om een netwerk van elkaar steunbiedende instellingen (Diaconaal, Evange-

lisatie, GH, TU, etiz.) te vormen vanuit de kerntaken van het (oude) GVI. Daarin zouden 'bruggenbouwers' de weg wijzen naar deskundigen die aan de kerken, haar ambtsdragers en haar leden de weg wijzen naar beantwoording van (vaak praktische) vragen en naar **mogelijke** oplossing van (pastorale) problemen. Daarbij zal het zeker zo moeten zijn dat de vraag uit de kerken bepalend is voor het aanbod van het nieuwe steunpunt. Het definitieve besluit over het GVI zal in september worden genomen.

Echtscheiding

Op zaterdagochtend voerden de synodeleden een groepsdiscussie over liet thema echtscheiding. Het instructieve rapport van de deputaten – al eerder **ter** tafel gebracht – concentreert zich op het radicaal volgen **van** Jezus Christus temidden van een harde en stugge werkelijkheid. De stijl van het koninkrijk van God verdraagt **de** zonde van echtbreuk niet: ze veronderstelt juist bij **zowel** mensen met huwelijksproblemen als bij de kerkleden (die weet hebben van deze problemen) een sterke betrokkenheid op elkaar vanuit het evangelie. Dat betekent onder meer dat de gemeente meer 'opgebouwd' moet worden om **huwelijksproblemen** te voorkomen. **Wel** samen vrijen en niet samen bidden? Huwelijks catechese dus: eerst een 'diploma' halen voor **je** elkaar de huwelijkskus geeft! Kerkelijke tucht kwam in beeld, (publieke?) bestraffing van zondaren; maar ook de onderlinge biecht en de bekering van de zondaar. En dus hei mogelijk redden van hei huwelijk, ook na zonde tegen Gods **gebod**. En ook het niet na scheiding weer gaan trouwen (1 Cor. 7). Alles behorend bij de stijl van **Gods** rijk! De **vele** opmerkingen worden meegenomen door deputaten die in september **met** een afgerond voorstel naar de synode en **zo** naar de kerken toe komen.

Professor 'Kostunix'

Ter afsluiting van de vergaderingen **voor** de zomervakantie kwamen nog diverse zaken van de Theologische Universiteit aan de orde. Vaak wat formele dingen, maar soms ook met een verrassende opening naar een nieuwe praktijk. Wat dacht u van prof. 'Kostunix'? Hij wandelt al rond in de (virtuele) wandelgangen van de synode: de gratis hoogleraar. Ik hoor u denken: "En dát aan de TU in 'ons Kampen'? Hoe is dat mogelijk?" Nou, eigenlijk heel gewoon: door als synode één besluit te nemen dat dit mogelijk **maakt**, de instelling van een 'bijzondere leerstoel'. Waarop dan straks iemand benoemd **gaat** worden na om een bepaalde instantie (een min of meer wetenschappelijke vereniging of instelling) die dus zelf de kosten betaalt, maar ook werkelijk iets te bieden heeft waar de TU belang bij heeft. En natuurlijk wel passend binnen de confessionele kaders van 'Kampen'. Wie die eerste professor 'Kostunix' wordt, krijgen we misschien in september te horen.

Reces = vakantie = toch doorwerken?

We **gaan** nu eerst vakantie houden: de synode gaat op reces. Maar de leden hebben nog best een berg huiswerk meegekregen, o.a. over de gezangen. De synode gaat zelf over tot toetsing. 't **Is** maar dat u het weet. Dus één verzoek: wilt u broedende kippen (hanen) niet **al** te veel starren? Eind augustus is ons reces voorbij en hopen we verder te gaan, met vaste hoop en vurige liefde. Vanuit de **rust** dat ons anker **vast** ligt in Gods handen.